

Murteet eivät ole eteläsuomalaisen puhekeiton pikantti mauste vaan soppa itse, Noora Vaarala kirjoittaa. Hän kaipaava murteille kunnioitusta - ja enemmän antituiskuja, jotka käyttävät murteita luontevasti.

Essee: Poliisi, murteeni on taas kerran varastettu

Toisinaan haaveilen, että rikoslakiin lisättäisiin uusi nimike: murteiden väärinkäyttö. Se on monin tavoin haitallinen ja rasittavan yleinen teko.

Rikoksen kohteiksi joutuvat kenties useimmin lappilaiset ja itäsuomalaiset, joiden söpöiksi miellettyjä mie-murteita väännellään, muunnellaan ja myllätään armotta. (Kaikki lappilaiset ja itäsuomalaiset eivät tietenkään sano ”mie”, mutta ei menä nyt siihen.)

Näitä murteita myös sekoitetaan keskenään välinpitämättömästi.

Ei ole yksi eikä kaksikaan kertaa, kun olen lukenut lehdestä rovaniemeläislähtöisen Antti Tuiskun haastattelun, jossa artistin suuhun on kirjoitettu kaakkoismurteista tuttu ”miun”, vaikka hän on taatusti lausunut lappilaisittain ”minun” - tai sitten eteläsuomalaisittain ”mun”.

Tuiskuhan yhdistää myös musiikissaan hauskaasti etelän ja pohjoisen puheenparsia.

Murteista on yllättävän vaikea saada kattavaa käsitystä, ellei perehdy asiaan varta vasten. Minä olen kerännyt tietoni suomen kielen luennoilla istumalla ja kielenhuoltajana työskentelemällä.

Nykyisestä asuinkaupungistani Helsingistä katsoen murteet ovat epämääräistä puuroa. Populaarikulttuuri ei helpota tilannetta.

Kun vaikkapa lastenelokuvassa käytetään puhekieltä, kieli on lähes poikkeuksetta tyyppiä ”mä ja sä”. Se mielletään puhekielen yleismuodoksi.

Monelle eteläsuomalaiselle se on äidinkieli, meille muille tuttu televisio-ohjelmista, laulujen sanoituksista, mainoksista ja niin edelleen.

Murteet taas mieltyvät helposti yhdeksi sekavaksi kimpuksi. On eteläsuomalainen puhekieli ja murteet, vähän samaan tapaan kuin on Helsinki ja maakunnat.

Yksi on erityisasemassa muiden yläpuolella. Ja sen huomaa, kun katsoo, miten murteita viihhteessä käytetään.

Ne näytetään vitsikkäinä ja hassuina, pikanttina lisänä.

Savolainen pöljä sivuhenkilö piirretyissä, lappilainen ukkeli hyttysmyrkymainoksessa. (Lapissa on kylmän sääskiä, ei hyttysiä.) Eikä siinä mitään, vitsailla saa. Oululainen syö jäätelyä ja pelekää polliisia.

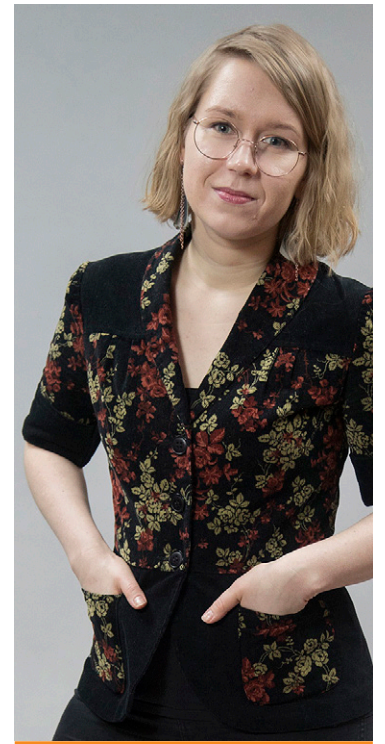
Mutta jos murteiden puhujat typistyvät pelkiksi karikatyyreiksi, se on sääli. Unohtuu, että koko suomen kieli on murteista koottu.

Murteet olivat ensin, virallinen kieli vasta sitten. Kielioppi on neuvoteltun tulos, yhdistelmä suomen eri puolia. Mitään yhtenäistä suomen puhekieltä ei ole koskaan ollut.

Ja jos murteet ovat aina vitsi, ei

LEA REMES

Noora Vaarala
Kirjoittaja on oululaiskittiläläinen kulttuuritoimittaja, joka asuu Helsingissä.

Jos murteiden puhujat typistyvät pelkiksi karikatyyreiksi, se on sääli. Unohtuu, että koko suomen kieli on murteista koottu.

niiden puhujiakaan tarvitse ottaa vakavasti.

Muistan, miten taannoisessa kesätyöpaikassa vaihdoin puhetyyliä yleiskielisemmäksi, kun oululaista murrettani pilkattiin aamukokouksessa.

”No, ylleensä...”, minä aloitin puheenvuoroni. ”YLLEENSÄ JA YLLEENSÄ”, pomo huusi ja nauroi.

Murteet eivät ole kenenkään yksityisomaisuutta, ja niitä sopii totta kai soveltaa tilanteen

ja tarpeen mukaan.

Ajattelemattoman käytön voisi kuitenkin lopettaa. Mokailijoita ovat harmillisen usein kielen ammattilaiset: copywriterit, toimittajat, käsikirjoittajat, kirjailijat. Hämmästyttävän moni kuvittelee voitansa napata tekstiinsä tutun oloisen murrefraasin noin vain, korva-kuulolta. Jotenkin näinhän se meni, laitetaan eteenpäin.

Kuluneen viikon aikana olen nostellut kulmiani lehtijutulle, jossa lappilaisen haastateltavan h

oli tungettu kummalliseen paikkaan, ja tuhahtanut kirjainainokselle, joka väänteli karjalaista puhetta nolosti väärin. Molemmista näin myös somereaktioita: murteen puhujat ihmettelivät, miksi heidän äidinkieltään on lainattu miten sattuu.

Heille - siis meille - murre on arkipäivää ja juhlaa, omaa ja tuttua. Ei maustetta yleiskieliseen keitokseen vaan soppa itse.

Toivon murteille lisää kunnioitusta.

Että tv-ohjelman käsikirjoitus tsekattaisiin murremökien varalta. Että elokuvan kuvauksissa olisi paikalla murrekouluttaja, joka hioidisi näyttelijöiden puhettavan uskottavaksi. Että mainosteksti annettaisiin murretta tuntevan katsottavaksi ennen julkaisua.

Ja toivon, että olisi enemmän antituiskuja, jotka käyttävät murteita hauskaasti, luovasti ja luontevasti. Kuten hän laulaa:

”Sä oot sä, ja mie oon Antti Tuisku.”